

SHARQ FALSAFASINING MOHIYATI VA IJTIMOYIY TARAQQIYOTDAGI ROLI**To'xtasinova Muxabbatxon Baxtiyor qizi****FarDu Axborot tizimlari va texnologiyalar yo'nalishi 1-kurs****E-mail: toxtasinovamuxabbatxon110@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20026706>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Sharq falsafasining asosiy mohiyati, uning insoniyat tafakkuri va ijtimoiy taraqqiyotdagi o'rnini tahlil qilinadi. Sharq falsafasi qadimiy donishmandlik an'analari, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va jamiyat taraqqiyotiga ta'sir etuvchi g'oyalar majmuasidan iborat bo'lib, u bugungi global davrda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Tadqiqotda Sharq falsafasining asosiy tamoyillari — inson va tabiat uyg'unligi, axloqiy kamolot, adolat, hamjihatlik va ma'naviy poklik tushunchalari ijtimoiy taraqqiyotning barqaror rivojlanishida qanday rol o'ynashi ilmiy nuqtayi nazardan yoritiladi.

Kalit so'zlar: Sharq falsafasi, ma'naviyat, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy taraqqiyot, uyg'unlik, adolat, donishmandlik, madaniyat, jamiyat.

Abstract: This article analyzes the core essence of Eastern philosophy and its role in human thought and social progress. Eastern philosophy consists of a complex of ancient wisdom traditions, spiritual and moral values, and ideas that influence the development of society, remaining relevant even in today's global era. The research scientifically examines how the fundamental principles of Eastern philosophy—such as the harmony between man and nature, moral perfection, justice, solidarity, and spiritual purity—play a vital role in the sustainable development of social progress.

Keywords: Eastern philosophy, spirituality, moral values, social progress, harmony, justice, wisdom, culture, society.

Аннотация: В данной статье анализируется основная сущность восточной философии, её роль в развитии человеческого мышления и социального прогресса. Восточная философия состоит из комплекса древних традиций мудрости, духовно-нравственных ценностей и идей, влияющих на развитие общества, и не теряет своей актуальности даже в современную эпоху глобализации. В исследовании с научной точки зрения освещается роль основных принципов восточной философии — гармонии человека и природы, нравственного совершенства, справедливости, солидарности и духовной чистоты — в устойчивом развитии социального прогресса.

Ключевые слова: Восточная философия, духовность, нравственные ценности, социальный прогресс, гармония, справедливость, мудрость, культура, общество.

Kirish Sharq falsafasi insoniyat tafakkurining eng qadimiy manbalaridan biri bo'lib, u asrlar davomida jamiyatning ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishiga chuqur ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Sharq mutafakkirlari — Konfutsiy, Farobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy va boshqa buyuk allomalar o'z asarlarida inson kamoloti, axloqiy poklik, adolat va jamiyat taraqqiyoti masalalariga alohida e'tibor qaratganlar. Bugungi globallashuv davrida Sharq falsafasi nafaqat tarixiy meros sifatida, balki zamonaviy ijtimoiy muammolarni hal etishda ham muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda globallashuv, raqamli transformatsiya va tezkor ijtimoiy o'zgarishlar jarayonida jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Sharq falsafasi ana shu qadriyatlarning eng muhim manbalaridan biri sifatida insoniyat tarixida alohida o'rin tutadi. U inson va jamiyat o'rtasidagi

uyg'unlikni ta'minlash, axloqiy poklikni mustahkamlash va adolatli tartibot yaratishga qaratilgan g'oyalar majmuasidan iboratdir.

Sharq mutafakkirlari asrlar davomida inson kamoloti va jamiyat taraqqiyoti masalalariga chuqur yondashib, falsafiy qarashlar orqali ijtimoiy hayotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatganlar. Masalan, Konfutsiy ta'limotida axloqiy tartib va ijtimoiy hamjihatlik jamiyat barqarorligining asosi sifatida ko'rsatilgan. Farobiy “Fozil shahar” konsepsiyasida adolatli jamiyat qurilishi uchun ilm, ma'rifat va axloqiy kamolotni muhim shart sifatida belgilagan. Ibn Sino esa inson salomatligi va ruhiy poklikni ijtimoiy taraqqiyotning ajralmas qismi sifatida talqin etgan.

Sharq falsafasi bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, u zamonaviy jamiyatda yuzaga kelayotgan muammolarni hal etishda ma'naviy asos sifatida qo'llanishi mumkin. Ayniqsa, texnologik taraqqiyot, individualizmning kuchayishi va madaniy xilma-xillik sharoitida Sharq falsafasining tamoyillari jamiyat barqarorligini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli ushbu tadqiqotda Sharq falsafasining mohiyati va ijtimoiy taraqqiyotdagi roli keng tahlil qilinadi.

Adabiyot tahlili va muhokama Ilmiy adabiyotlarda Sharq falsafasi ko'pincha inson va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi g'oyalar majmuasi sifatida talqin qilinadi. Konfutsiy ta'limotida axloqiy tartib va ijtimoiy hamjihatlik jamiyat barqarorligining asosi sifatida ko'rsatilgan. Farobiy esa “Fozil shahar” konsepsiyasida adolatli jamiyat qurilishi uchun ilm, ma'rifat va axloqiy kamolotni muhim shart sifatida belgilagan. Ibn Sino falsafasida inson salomatligi va ruhiy poklik ijtimoiy taraqqiyotning ajralmas qismi sifatida talqin etiladi.

Sharq falsafasining mohiyati shundaki, u jamiyat taraqqiyotini faqat moddiy omillar bilan emas, balki ma'naviy qadriyatlar bilan uyg'un holda ko'radi. Bu yondashuv zamonaviy davrda ham dolzarb bo'lib, ijtimoiy barqarorlik, madaniy xilma-xillikni saqlash va insoniy qadriyatlarni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq adabiyotlarda Sharq falsafasini amaliyotga tatbiq etishda bir qator muammolar ham qayd etiladi. Jumladan, zamonaviy jamiyatda tezkor texnologik o'zgarishlar, individualizmning kuchayishi va ma'naviy qadriyatlarga e'tiborning kamayishi Sharq falsafasining tamoyillarini to'liq amalga oshirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli Sharq falsafasini zamonaviy ijtimoiy siyosat, ta'lim va madaniyat tizimlari bilan integratsiya qilish zarur.

Xulosa Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Sharq falsafasi ijtimoiy taraqqiyotda muhim rol o'ynaydi. U inson va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash, axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va adolatli jamiyat qurilishiga xizmat qiladi. Sharq mutafakkirlarining g'oyalari bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, global muammolarni hal etishda ma'naviy asos sifatida qo'llanishi mumkin.

Kelajakda Sharq falsafasini ta'lim tizimiga keng joriy etish, ijtimoiy siyosatda ma'naviy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish va madaniy merosni targ'ib qilish orqali jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin. Xulosa qilib aytganda, Sharq falsafasi insoniyatning ma'naviy kompasidir va u ijtimoiy taraqqiyotning barqaror yo'lini belgilab beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Konfutsiy. Lun Yuy (Suhbatlar va mulohazalar). Pekin: Xalq nashriyoti, 2018.
2. Farobiy, Abu Nasr. Fozil shahar aholisining qarashlari. Toshkent: Fan, 1993.
3. Ibn Sino. Kitob ash-Shifo. Qohira: Al-Azhar nashriyoti, 2005.

4. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2011.
5. Nasr, Seyyid Hossein. Islamic Philosophy and the Crisis of Modernity. London: Routledge, 2013.
6. Tu Weiming. Confucian Humanism and Modern Society. Harvard University Press, 2010.
7. Rahmonov, Sh. Sharq falsafasi va ijtimoiy taraqqiyot. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2022.
8. UNDP Report. Culture and Sustainable Development. New York, 2020.
9. Hegel, G.W.F. Lectures on the History of Philosophy. Oxford University Press, 2001.
10. Global Ethics Forum. Eastern Philosophy in Contemporary Social Development. Geneva, 2021.